

„DILEME“ OBAVEŠTAJNIH SLUŽBI SAD U PROCENI ORUŽANIH SNAGA PROTIVNIKA

Poznato je da među najuticajnije faktore kreiranja spoljne politike SAD, posebno vojne strategije kao osnovnog oslonca te politike, spadaju obaveštajne službe, pre svega *centralna* — CIA i *vojnoobaveštajna agencija* — DIA. I jednu i drugu, između ostalog, karakteriše glomaznost aparata, ali i »potčinjenost« određenim dogmama ideološke, tehničke, pa i tehnološke prirode, što ih čini kontraproduktivnim. Stoga nije ni malo slučajno što su u svetu veoma dobro poznate sve negativne strane njihovog delovanja, niti je čudno što se one, na određeni način međusobno konfrontiraju.

Najnoviji primer je i spor između DIA i CIA oko procene vojnog budžeta glavnog predstavnika suprotnog bloka, SSSR-a. Nije zato slučajno što upravo u to vreme dolazi do odlaska Šlezindžera sa položaja ministra odbrane, a s tim je u uskoj vezi i istovremena ostavka načelnika vojnoobaveštajne službe (DIA), generala D. O. Grahama. O tome govori sam general Graham u napisu o »kontroverzama«, koji se odnosi na vojni budžet SSSR-a. Članak je nedavno objavljen u jednom američkom časopisu za vojna pitanja.¹ U napisu se dosta govori i o metodologiji izrade obaveštajnih procena, o čemu će ovde biti više rečeno.

Mada postoje suprotnosti između dve navedene službe, one dejstvuju i rade za isti cilj. Najbolji dokaz za to je, između ostalog, intenzivno angažovanje CIA na prikupljanju podataka iz oblasti oružanih snaga, što potvrđuje navedeni napis i »objašnjenje« generala Grahama. U tom smislu takođe je simptomatična ostavka generala Grahama, kao i odlazak Vilijama Kolbija sa dužnosti direktora CIA. Naime, u jesen 1975. godine, nakon smenjivanja Šlezindžera, general Graham i DIA našli su se u centru javne polemike oko procene ulaganja SSSR-a za odbrambene svrhe, tj. oko toga da li SSSR, kako je Šlezindžer ranije izjavio, stvarno troši pedeset posto više od SAD za razvoj oružanih snaga.

Prema navodima generala Grahama, Odbor za budžet američkog Kongresa, kao i neki elementi štampe, oštro su napali takvu procenu optužujući Šlezindžera da iskrivljuje obaveštajne podatke. I dok je senator Proksmajer tvrdio da i CIA (Kolbi) i DIA (Graham) stoje iza njegove ocene i da je Šlezindžer »naduvaao« brojke, autor se brani izjavljujući da su podaci na osnovu kojih je Šlezindžer izneo takvu procenu potekli od CIA. Međutim, general Graham i DIA (a moguće da je to bila i ocena Pentagona u širem smislu) stajali su na stanovištu da je Šlezindžer pogrešio, ali u suprotnom pravcu. Naime, autor ističe da je u pitanju ne preuveličavanje, već potcenjivanje, odnosno umanjivanje iznosa koji SSSR ulaže u razvoj vojnog potencijala. Očita je tendencija Pentagona da obezbedi potrebne argumente za povećanje budžetskih sredstava i za dalju trku u naoružanju, što je u skladu sa jačanjem snaga koje traže oslonac na vojnom faktoru.

Autor napada i najnoviju procenu CIA (iz marta 1976. godine — o kojoj se govori u daljem tekstu) za koju smatra da je *isuviše konzervativna* i da ide za tim da umani izdatke za odbranu. Autor dalje govori upravo o toj temi ističući problem sa kojim se američke obaveštajne službe suočavaju prilikom izrade obaveštajnih procena. Sasvim je sigurno da su procene te vrste uopšte »jedan od najtežih poslova za američke obaveštajne analitičare« — kako to kaže i sam autor, jer je to oblast u kojoj ni najsavremeniji sateliti za prikupljanje podataka ne mogu pomoći. To je, dakle, jedno od težišnih pitanja obaveštajnih istraživanja u odnosu na strane oružane snage i zato obaveštajne službe moraju angažovati prvenstveno ljudske izvore, agenturu i druge legalne izvore.

Pre nego što se još detaljnije pozabavimo polemikom u vezi sa navedenim procenama potrebno je, bar kratko, osvrnuti se na sistem planiranja u oružanim snagama SAD, jer iz njega proizilazi i obaveštajno planiranje. Iz primera koji se odnosi na Kopnenu vojsku SAD može se zaključiti da je u pitanju sistem koji je usvojen i za ostale vidove, odnosno za celo Ministarstvo odbrane SAD. U Kopnenoj vojsci SAD je 1969. godine (nakon godinu i po dana proučavanja) prihvaćen novi sistem strategijskog planiranja.² To je bio onaj period u kojem je DIA, prema navodima generala Grahama, pokrenula pitanje adekvatnosti dotadašnjeg metoda izrade procena i pristupila izradi procena za desetogodišnji period. Počelo se raditi na seriji dokumenata i elaborata koje je trebalo završiti do avgusta 1971. godine, i to: obaveštajna analiza, odnosno procena (u tri faze), plan strategijskih ciljeva (u dve faze) i plan strategijskih mogućnosti. Na osnovu toga su pripremane i odgovarajuće smernice za razvoj oružanih snaga SAD u narednom periodu.

Osnovni i početni dokument u toj seriji bila je *zajednička obaveštajna procena za planiranje* koju je, najverovatnije, radila DIA, odnosno *obaveštajna analiza KoV* koju je radila Obaveštajna uprava Ministarstva Kopnene vojske (Generalštaba KoV). I jedna i druga analiza su se sastojale od tri dela: *dugoročna* (za period od 10 do 20 godina), *srednjeročna* (za period od 2 do 10 godina) i *kratkoročna* (za period do 2 godine). Obaveštajna analiza KoV sadržavala je obrađene obaveštajne podatke za potrebe planiranja KoV, a obaveštajna procena obaveštajne podatke za potrebe planiranja Združenog generalštaba oružanih snaga, odnosno Ministarstva odbrane SAD.³ Na osnovu tih podataka razrađivane su razne varijante dejstava protivnika i planirane odgovarajuće ratne igre.

Tvrđi se da vojni analitičari u Pentagonu danas mogu da konstatuju sa velikom tačnošću sa koliko raketa, vazduhoplova, brodova i divizija raspolaže protivnik; na osnovu toga oni, navodno, mogu doći do procene i koliko je njegovo brojno stanje. Međutim, kada je u pitanju koliko-toliko pouzdana procena o tome koliko sve to košta — analitičari se suočavaju sa gotovo nerešivim zadatkom. Taj zadatak je utoliko teži što se u sredstvima javnog informisanja teško mogu naći podaci o konkretnim programima oružanih snaga, a kada se o tome raspravlja, to se čini u prisustvu malog broja ljudi koji to čuvaju kao najstrožu tajnu. Objavljenim podacima o oružanim snagama se, prema pomenutom autoru, ne može verovati. Kao primer on navodi da je iznos od 17,4 milijardi rubalja (što prema zvaničnom kursu iznosi oko 23,5 milijardi dolara), objavljen kao sovjetski budžet za odbranu za 1976. godinu, *potpuno neverovatna brojka* koja »ima samo propagandnu upotrebu«. On ističe da na Zapadu u vojne izdatke ubrajaju i mnoge druge izdatke koji nisu obuhvaćeni u navedeni iznos, kao što su: vojne penzije, izdaci za osnovnu (predvojničku) obuku koja se izvodi u srednjim i višim civilnim i građanskim školama, troškovi transportovanja jedinica i vojne opreme, plate za stotine hiljada rezervista koji se periodično pozivaju na vojne vežbe itd. Takav prilaz ukazuje da obaveštajne službe detaljno istražuju sve elemente saveznog budžeta koji se odnose na odbranu, kao i sve ostale izdatke i ulaganja društva za potrebe odbrane zemlje, za što moraju da se koriste svim mogućim saznanjima i izvorima podataka.

U procenu takođe ulazi i elemenat uporedne vrednosti domaće valute (u odnosu na dolar), posebno u odnosu na cene koje određuje državni aparat, kao i na činjenicu da postoje različite cene za isti proizvod kada se ovaj prodaje na drugom tržištu.⁴ Pri tome se polazi od pretpostavke da razlike u ceni za isti predmet jedne proizvodne organizacije (uključujući i poljoprivredne), na izvestan način, dotiraju

oružane snage kupovinom dotičnog artikla, čime se stvarni pokazatelji o izdacima za oružane snage još teže utvrđuju.

Više godina obaveštajni analitičari CIA i Pentagona nisu ni pokušali da procenjuju sovjetski vojni budžet, tvrdi autor. Početkom šezdesetih godina CIA je prvi put »osećala obavezu« da izračuna te izdatke u dolarskoj vrednosti. U stvari, Maknamara je, u svojstvu ministra odbrane, izvršio određeni pritisak u tom pravcu tako što je u Pentagon uveo rad na principu »analize sistema« i studija o odnosu između cene pojedinih sistema oružja i njihove efikasnosti, prvenstveno putem upoređivanja sa vrednošću sovjetskih programa razvoja naoružanja.⁵ Prema autoru tada i počinje da se čini krupna greška, jer se, u stvari, »ozbiljno umanjuju« ukupna ulaganja SSSR-a u oblasti odbrane. Iz prve greške nastajale su druge, prema autoru, zato što su takve procene branili oni koji su ih pravili samo da bi sačuvali svoj ugled.

Prema tome, proizilazi da su SAD nekoliko godina bile obmanjivane od analitičara Pentagona i CIA. To je, kako se navodi, imalo za posledicu zaostajanja SAD za SSSR-om u tri naoružanja.

Godine 1970. DIA je prva pokrenula pitanje »adekvatnosti« procene na takav način. To je bilo i razumljivo, jer je Pentagon bio najzainteresovaniji da se protivnik prikaže u »najboljem svetlu«, kako bi se zbog toga obezbedila što veća budžetska sredstva za vojne svrhe. Od te godine DIA više ne koristi metodologiju CIA koja se zasnivala na ceni. Ta služba, naime, dobija zadatak da radi na procenama koje obuhvataju desetogodišnji period unapred, i to o broju i vrstama oružja i jedinicama protivnika. U tim procenama uvek se polazilo od više varijanata razvoja određenih sistema oružja protivnika. Pri tome su se uzimale najniža, najviša i srednja brojka kao osnovni pokazatelji i iz toga vadila srednja vrednost kao najrealniji indeks. Najviša brojka obično je predstavljala ono što bi se dogodilo ako suprotna strana uloži maksimalne napore da obezbedi kvantitet i kvalitet određenog tipa naoružanja. Zbog opasnosti da neko od korisnika upravo tako visoke brojke ne usvoji kao stvarne parametre i ne dobije preuveličanu sliku o opasnosti — u takvim procenama korisnici su bili blagovremeno upozoravani na to da bi takav zbir predstavljao »neizdrživo naprezanje privrede« suprotne strane, one na koju se podaci odnose.

Ubrzo zatim (verovatno 1972. godine) metodologija koju je CIA primenjivala ponovo je došla pod udar. U pitanju je bilo usaglašavanje stavova CIA, DIA, Ministarstva inostranih poslova (Stejt departmana) i drugih oko analize jedne od *nacionalnih obaveštajnih*

procena. Prema autoru, CIA je iznela brojke o ceni obuhvatajući budžete za odbranu SSSR za period 1960 — 1971. Te brojke su ukazivale na veoma umereno povećanje vojnog budžeta od 2 do 3 posto godišnje, što je za analitičare DIA bilo isuviše malo.⁶ Od tada, kako tvrdi autor, DIA više nikada nije prihvatila da se takve cene unose u »nacionalne procene«, iako ih je CIA i dalje sistematski obrađivala.

Autor je u to vreme, u svojstvu zamenika načelnika DIA, bio odgovoran za izradu procena i glavni protivnik takve metodologije, tim pre što je utvrdio da se svi u svetu koriste takvim procenama u kojima su prikazani izdaci za oružane snage neadekvatni i umanjeni. U javnoj godišnjoj publikaciji o izdacima za naoružanje u svetu koju su SAD izdavale donešeni su podaci koje je prezentirala CIA. Ali, ti podaci su bili prečišćeni kako bi se zaštitili obaveštajni izvori i metode njihovog prikupljanja. Taj izveštaj, koji je stizao do mnogih univerzitetskih biblioteka i istraživačkih institucija, učinio je, prema autoru, lošu uslugu izdavaču, jer je izgledalo da NATO za naoružanje godišnje daje 30 milijardi dolara više nego SSSR.

Polemika oko metodologije, kako tvrdi autor, ne bi mogla da se posmatra kao spor isključivo između Pentagona (DIA) i CIA, jer su se među analitičarima i u jednoj i u drugoj službi nalazili pojedinci koji su podržavali drugu stranu. Jedan od onih koji su, izvan tih okvira, podržavali autora u njegovim stavovima bio je poznati američki komentator Olsop (Alsop), zbog čega je autor bio čak i pod sumnjom da on novinaru otkriva neke poverljive podatke, koje ovaj objavljuje u dnevnoj štampi.

Slična se polemika vodila i u vezi sa procenom ovih službi, i to uglavnom onih koje su se odnosile na pomoć koju su pojedine zemlje pružale S. Vijetnamu i S. Koreji.

U međuvremenu obe službe su nastojale da pronađu druge metode za procenu izdataka za oružane snage suprotne strane. Okupljani su i konsultovani stručnjaci za privredna pitanja iz akademskih krugova i naučnoistraživačkih institucija (»trustovi mozgova«). Međutim, prema autoru, samo je jedan od njih imao izrazito drukčiji prilaz.⁷ Prema tom prilazu ono što je objavljivano u SSSR-u o vojnom budžetu, odnosno o budžetu u celini, odražavalo je tačne podatke, mada se uzimalo da su stvarni vojni izdaci nešto veći i od objavljenih iznosa budžeta. Problem je bio kako sada utvrditi koliki je u pitanju iznos koji treba još uzeti u obzir iz ukupno objavljenog budžeta, odnosno koji su to izdaci koji se ne bi mogli ubrajati, u širem smislu, za potrebe odbrane. Razlika bi predstavljala prikrivene izdatke za oružane snage. Na taj se način došlo do rezultata koji su se znatno

razlikovali od onih koji su dobijeni prema ranijoj metodologiji; pokazalo se, naime, da su raniji nalazi bili »100 posto prenisiki«. Prema toj analizi, vojni izdaci nisu iznosili 30 milijardi rubalja, kako je to cenila CIA, već oko 60 milijardi. Ovaj podatak nije mogla prihvatiti ni CIA ni DIA, pa je ova metoda odbačena.

U proleće 1975. godine ponovo dolazi do suprotnih ocena. Međutim, ovog puta su pribavljani, kaže autor, »dobri podaci«. Podaci upoređeni iz različitih izvora aprila 1975. godine predstavljali su »solidan dokaz« da su SAD »zaista podbacivale u oceni« visine vojnog budžeta SSSR-a bar za 100 posto. Ako se govori u odnosu na bruto-nacionalni dohodak, novi podaci su ukazivali da su američke procene ranijih godina bile pogrešne za šest do osam procenata. Ali, DIA je tada tvrdila da SSSR za vojne izdatke daje najmanje petnaest posto bruto-nacionalnog dohotka.⁸ Smatralo se da je ta brojka čak bliža za dvadeset posto, jer u navedenih petnaest posto nisu bile obuhvaćene penzije, zatim izvesni troškovi za obuku i transportovanje i dr.

Jedan od problema sa kojim se suočavaju obaveštajni analitičari SAD u toku procena jeste na koji način doći do visine troškova za ljudstvo u oružanim snagama suprotne strane. Bivši direktor DIA tvrdio je da se pri tome i sam suprotstavljao proceni koja se zasnivala na *dolarskom upoređivanju vojnih budžeta SAD i SSSR*.⁹ Šlezindžer se, tvrdi on, nije prevario kada je izjavio da druga strana za vojne potrebe možda troši čak i pedeset odsto više nego SAD. Pozivajući se na »dobre podatke«, on ponovo ističe svoje uverenje da SSSR troši u vojne svrhe (izraženo u rubljama) oko dvadeset posto bruto-nacionalnog dohotka. Pošto to iznosi 750—900 milijardi dolara, dvadeset posto bi, prema gruboj proceni, iznosilo između 150 i 180 milijardi dolara. To je, prema mišljenju bivšeg načelnika DIA, »daleko tačnija brojka« od bilo koje druge do koje su obaveštajni analitičari SAD dolazili metodom koja se pokazala neadekvatnom u prošlosti.¹⁰

Kao sledeći elemenat procene uzet je odnos u mašinskoj industriji. Prema navodima bivšeg direktora DIA, podbačaj u proizvodnji koji je objavljen 1975. godine, kao i očekivana i najavljena »loša 1976.«, posebno u oblasti poljoprivrede SSSR-a, nije samo rezultat loših vremenskih uslova i centralizovanog privrednog sistema, već i ogromnih izdataka za vojne potrebe u nekoliko poslednjih godina. Vojna oprema se proizvodi u istim fabrikama koje proizvode mašine za poljoprivredu; povećana proizvodnja tenkova smanjuje proizvodnju traktora, a proizvodnja bojnih otrova proizvodnju insekticida itd.

Osnovni zaključak koji se nameće takvim prilazom i takvom procenom obaveštajnih analitičara svodi se na dokazivanje da SAD

»gube« prednosti koje imaju kao primarna vojna sila u svetu, kao i da one »ne mogu da i dalje odvrćaju sovjetsku vojnu pretnju sa svega 5,4 posto nacionalnog dohotka za odbrambene potrebe«. Čak je, kako se ističe, u vezi s tim i »Hitler trošio nešto manje od petnaest posto bruto-nacionalnog dohotka za naoružanje 1938. godine, pred izbijanje drugog svetskog rata«. Cilj takvih procena i zaključaka je, dakle, jasan, a upoređivanja ne baš adekvatna i zahvalna.

Američki Kongres, međutim, nije bio sasvim naklonjen takvom prilazu i procenama, uprkos povremenim zajedničkim nastupima i stavovima šefova CIA i DIA, koji su bili u skladu sa zahtevima ranijeg ministra odbrane Šlezindžera. Čak i najnovija procena CIA,¹¹ koja je završena početkom ove godine, zasnovana je na upravo objašnjenim stavovima. U nedavno objavljenim podacima iz studije CIA »dolarsko upoređenje sovjetskih i američkih aktivnosti u oblasti odbrane u periodu 1965—1975. godine« ističe se »povećanje sovjetskih napora u svim funkcionalnim oblastima«; tvrdi se da, ukoliko se na obema stranama uzmu i izdaci za penzije vojnih lica, »sovjetski vojni program u 1975. godini premašuje američki za pedeset posto«. Isto tako, tvrdi se da je u odnosu na snage opšte namene, u kategoriji u kojoj su SAD bile u prednosti negde do 1970. godine, SSSR u prošloj godini premašio SAD u izdacima za oružane snage za sedamdeset posto. One još uvek imaju prednost za preko dvadeset i pet posto u taktičkoj avijaciji, ali zato zaostaju iza SSSR-a u istom obimu u ulaganjima u pomorske snage opšte namene. Kako CIA dalje procenjuje, sovjetske kopnene snage u dolarima koštaju tri puta više nego američke, ali pri tome ne daje podatke o izdacima za komandovanje, operativne potrebe, za opšte delatnosti, niti za nuklearne programe. No, pri tome se procenjuje da su oni »nešto viši« od američkih.

U kategoriji »interkontinentalnih ofanzivnih snaga« CIA ceni da je SSSR ispred SAD za pedeset posto još od kraja šezdesetih godina, uz povećanje te razlike početkom sedamdesetih godina za sedamnaest posto, kao i da je sa 1975. godinom »prevazišao američki nivo za sto posto«. Procenjuje se da su izdaci SSSR-a ((u dolarskoj vrednosti) za balističke projekte koji se lansiraju sa podmornica (SLBM) u 1975. godini za trideset posto veći nego SAD. Odobrena sredstva u SAD za program razvoja interkontinentalnog bombardera za period od deset godina, koji obuhvata ova studija CIA, iznose oko »pet puta ocenjenu dolarsku cenu« odgovarajućih sovjetskih programa. Računajući sovjetske »periferne« ofanzivne snage (rakete i bombardere srednjeg dometa), namenjene za upotrebu na evropskom i azijskom kontinentu, ukupni troškovi svih sovjetskih ofanzivnih programa za dese-

togodišnji period »za više od dva puta su veći od zbirnog nivoa SAD«, kaže se u zaključku ove studije CIA. Zbog nesigurnosti i teškoća koje proističu iz izražavanja troškova (u dolarima) za sovjetska vojna istraživanja i razvoj, CIA ne iznosi u javnosti nikakve konkretne procene za tu oblast.

Dalje tendencije takvog prilaza i procena CIA očigledne su i ni- kakve personalne promene nisu mogle uticati na suštinu stvari. Ali, izgleda da su analitičari DIA i CIA neke stvari ipak prenebregli, da su propustili da uzmu u obzir, namerno ili nenamerno, neke »de- talje«, posebno kada je reč o »dolarskoj« proceni protivnika.

Pre svega, u SAD su se pojavila suprotstavljanja¹² argumenta- ciji Pentagona o dve osnovne postavke: o pitanju da SSSR troši više od SAD za odbranu i da, prema tome, proizvodi više oružja nego SAD. Jer, kada se govori o troškovima u dollarskoj vrednosti pri čemu Pentagon i DIA ističu da SSSR troši 40—50 posto više (ako se odbiju izdaci na penzije), »zaboravlja« se da SSSR ne troši dolare, kao i na to da se uporedi vrednost dolara i rublje. Slično tome računa i CIA prema čijoj proceni bi, na primer, SAD prošle godine morale utro- šiti 114 milijardi dolara »ako bi morale da kupe sovjetsku armiju« po američkim cenama. Do tih procena se došlo na osnovu statistič- kih podataka. Ali, ako se stvari pogledaju malo drugačije, ti stati- stički podaci mogu imati i drugo značenje.

Bivši direktor DIA general Graham, mada iz jednog drugog as-pekta, ukazivao je, recimo, na rezerve koje je imao prilikom »dolar- skog upoređivanja« troškova za ljudstvo u armijama SAD i SSSR. Na- ime, dok američki vojnik prima mesečnu platu u visini od oko 300 do- lara sovjetski vojnik (prema američkim izvorima) mesečno prima oko 4 rublje. Ako se preračunaju ti troškovi za plate prema američkim cenama, onda se dolazi do saznanja da se 50 milijardi dolara za plate u armiji SAD nalazi samo u mašti analitičara Pentagona. Ako se upoređivanje obavlja prema vrednosti rublje, slika se još više menja. Obaveštajne službe SAD su u drugom kvartalu ove godine radile na jednoj takvoj proceni koja polazi od »upoređivanja na osnovu rublje«, nasuprot »dolarskom upoređivanju«. Iako tačni podaci još nisu poznati, iz ranijih američkih analiza, pa i novijih podataka, može se zaključiti da su ti proračuni u još većem raskoraku sa slikom koju pruža procena na osnovu »dolarskog upoređivanja«. Razlike, koje znatno utiču na cenu ogledaju se, pre svega, u korišćenju radne snage, tehnologije i najsavremenije vojne opreme. Ističe se pri tome da postoji tehnološki jaz, raskorak između odbrambenih snaga i vojne moći jedne i druge supersile. Tvrdi se da su mnoga od sred- stava koja se nalaze u arsenalu američkog naoružanja daleko iznad

proizvodnih mogućnosti druge strane. Kao jedan od primera navodi se bomba vođena pomoću TV sistema. I ovako promatrano troškovi američkih oružanih snaga, preračunati u rublje, bili bi daleko veći od sovjetskog vojnog budžeta.

Pored toga, »zaboravlja« se da su ostale zemlje članice NATO (uključujući tu i Francusku) prošle godine utrošile 61 milijardu dolara za odbrambene potrebe, dok su zemlje članice Varšavskog ugovora (bez SSSR), prema istim izvorima, utrošile samo 8 milijardi dolara. A kada se sve sabere, ispada da je NATO utrošio ukupno 141 milijardu dolara od čega 80 milijardi samo SAD. Ako bi se ti izdaci upoređivali sa vrednosti rublje, razlika bi bila još veća.

U svojoj argumentaciji za proizvodnju naoružanja Pentagon za javnost ističe sledeći pregled:

ODNOS STOPE PROIZVODNJE
(PROCENA)

	SAD 1972—74. avg.	SSSR 1972—74. avg.	SSSR — SAD 1972—74.
Tenkovi	462	3.000	6,5 : 1
Oklopni transporteri	850	4.400	5 : 1
Artiljerijska oruđa	170	1.200	7 : 1
Helikopteri	920	710	1 : 1,2
Taktička avijacija	540	930	1,7 : 1
Bombarderi	0	10	—
Podmornice opšte namene	3	5	1,7 : 1
Površinski brodovi	11	39	3,5 : 1
Podmornice — nosači raketa	0	6	—

Prema ovom pregledu SSSR ima veoma povoljan odnos u značajnoj oblasti naoružanja, tenkovima — 6,5 : 1. Prema nekim procenama SSSR raspolaže sa ukupno 42.000 tenkova, a SAD sa 9.000; SSSR ima 20.000 artiljerijskih oruđa, SAD 6.000; SSSR ima 229 površinskih brodova prema 172 američkih.

Međutim, analitičari Pentagona, prema drugoj argumentaciji koja se ističe u krugovima Kongresa, »zaboravljaju« da američka armija nije ni planirala povećanje broja tenkova. Naime, proizvodnja tenkova za armiju SAD već godinama je na srazmerno malom nivou; međutim, na osnovu iskustava iz oktobarskog rata između Izraela i arapskih zemalja doneta je odluka da se u 1977. godini proizvodnja tenkova skoro utrostruči, da se proizvede oko 1.200 tenkova; najzad, ostale članice NATO proizvode gotovo isti toliki broj tenkova koliko i SAD, dok to nije slučaj sa zemljama članicama Varšavskog ugovora. To ilustruje i sledeći pregled:

	Vojni savez	Prosek	1975.	1976.	1977.
Tenkovi	NATO	910	1200	1280	1780
	VU	3000	2200		
Oklopni transporteri	NATO	1460	2330	4010	4250
	VU	1300	1700		
Artiljerijska oruđa	NATO	320	360	580	600
	VU	1300	1700		
Helikopteri	NATO	1100	370	350	400
	VU	710	765		
Taktička avijacija	NATO	820	825	850	830
	VU	930	960		
Bombarderi	NATO	0	0	0	0
	VU	10	24		
Podmornice	NATO	11	5	8	9
opšte namene	VU	6	5		
Površinski brodovi	NATO	19	24	25	25
(preko 250 t)	VU	14	12		
Podmornice — nosači raketa	NATO	1	0	1	0
	VU	6	6		

Tvrđi se da je 1.250 sovjetskih tenkova »prošlo loše« na Sinaju oktobra 1973. godine iz čega se izvlači zaključak da oni ne predstavljaju neku veću opasnost. Istovremeno se tvrdi da američka armija raspolaže protivtenkovskim oružjima koja imaju »značajan stepen superiornosti«, što je, prema tim izvorima, i bio jedan od »uzroka« velikih gubitaka u tenkovima na arapskoj strani na Sinaju. Ističe se i to da je sovjetska proizvodnja tenkova u 1975. godini bila znatno smanjena u odnosu na 3000 tenkova godišnje proizvodnje prethodne tri godine.

Sve u svemu, kada je reč o odnosu snaga u pogledu tenkova, analitičari Pentagona u proceni snaga suprotne strane, koja očigledno znatno utiče prilikom izglasavanja vojnog budžeta, ne ističu i onaj element koji podvlače drugim povodom, a to su »prednosti u protivtenkovskim mogućnostima«. Jer, to bi verovatno negativno uticalo na zahtev za što većim finansijskim sredstvima za naredni vojni budžet.

Slično je i sa oklopnim transporterima. Prema nekim američkim gledištima i procenama polovina prikazanog broja oklopnih transportera nalazi se u operativnoj upotrebi armije SSSR-a, dok se deo prikazane proizvodnje, u stvari, odnosi na oklopna izviđačka kola. Ističe se da su članice NATO (bez SAD) u periodu 1972—74. godine proizvele dva puta više oklopnih transportera od članica Varšavskog ugovora (bez SSSR). Američka i NATO-proizvodnja oklopnih transportera naglo raste i očekuje se da će 1977. godine biti utrostručena u poređenju sa godišnjom proizvodnjom u periodu 1972—74. godine.

S druge strane, sovjetska proizvodnja je, prema američkim izvorima, 1975. godine znatno smanjena i, ukoliko ne poraste u narednom periodu, biće ove i sledeće godine daleko iza NATO-proizvodnje.

U pogledu izgradnje ratnih brodova analitičari Pentagona prikazuju odnos u površinskim brodovima 3,5 : 1 u korist ratne mornarice SSSR-a. Kada su u pitanju krupnije jedinice (nosači aviona, krstarice, razarači i fregate), prema drugim američkim izvorima, tvrdi se da je svaka od dve supersile u periodu 1972—74. godine, u proseku, godišnje izgradila po pet jedinica te kategorije. Ako se upoređuju samo brodovi veći od 250 tona i ako se uzmu u obzir ratni brodovi koje grade i ostale članice u jednom i u drugom vojnom savezu, dolazi se do drukčije slike. U periodu 1972—74. godine NATO je u proseku gradio 19 brodova godišnje, a članice Varšavskog ugovora 14. Samo u 1975. godini članice NATO pakta su izgradile 24, a Varšavskog ugovora 12 brodova. Kada se sve to sabere, dobija se odnos ne 3,5 : 1 u korist SSSR-a, već 2 : 1 u korist zapadnog saveza.

Već više godina se u SAD iznose i statističke analize odnosa snaga raketnog naoružanja. Tvrdi se da SSSR raspolaže sa 2.402 rakete prema 1.710 sa koliko raspolažu SAD. Međutim, ističe se da SAD imaju više bojevih glava na raketama-nosačima i više bombardera. Sve u svemu, kako se prema tim izvorima tvrdi, SAD mogu naneti udar sa 8.500 nuklearnih oružja, dok SSSR, navodno, raspolaže sa svega 2.800 nuklearnih oružja. Smatra se da bi, u slučaju da u SAD prvim udarom bude uništeno čak 90 posto raketa koje baziraju na kopnu — 80 posto bombardera B-52 i polovina podmornica (što je, kako se ceni, daleko iznad stvarnih mogućnosti protivnika) raspolagale sa 3.000 bojevih glava, tj. sa 10 posto više nego što bi protivnik imao pre izvršenog napada. Smatra se da je to dovoljno da se izvrši trinaest nuklearnih udara na svaki grad u SSSR-u koji ima preko 100.000 stanovnika.

Međutim, nije sve samo u kvantitetu odnosa snaga. Tako se tvrdi da se sovjetski tenk ne može izjednačiti sa američkim, da on sporije dejstvuje vatrom, da nije tako precizan u gađanju na većim odstojanjima i da ima tanji oklop, te da je prostor za posadu tenka skučen i da su sovjetski tenkovi veoma osetljivi zato što gorivo nose u spoljnim rezervoarima, te zato predstavljaju »zapaljivu bombu«.

Prilikom upoređivanja snaga ratnih mornarica smatra se da treba ceniti ne samo broj jedinica već i njihovu celokupnu vatrenu moć. Varena moć samo jednog od najvećih američkih nosača aviona (podrazumevajući tu snagu u bombama i raketama) upoređuje se sa celokupnom vatrenom moći svih brodova sovjetske flote od 1.000 tona naviše.

Među argumente koji govore protiv analitičara Pentagona u proceni opasnosti od suprotne strane navodi se i sovjetsko-kineski spor, zbog kojeg SSSR, navodno, mora da angažuje znatne snage i sredstva na delu teritorije prema NR Kini (navodi se da SSSR ima 500.000 ljudi duž sovjetsko-kineske granice); zatim da je oko 10 posto (430.000 ljudi) snaga namenjeno za potrebe unutrašnje bezbednosti i zaštite granice; da SSSR ima radne jedinice čiji sastav broji nekoliko divizija itd. Osim toga, navodi se da aktivna vojna lica sovjetske armije rade na mnogim dužnostima u državnom aparatu — ministarstvima i drugim organima i organizacijama, gde mogu da ostvare punu vojnu karijeru i u pogledu položaja a takođe i činova. Svako civilno ministarstvo i organizacija, izgleda, ima listu određenih dužnosti koje se popunjavaju aktivnim oficirima. Zbog svega toga ne može se uzimati u obzir samo kvantitet, kako to čine analitičari Pentagona, već i kvalitet, smatra se u kongresnim krugovima SAD.

U proteklih deset godina sovjetski izdaci za odbranu, prema istim izvorima, rasli su za 2,7 posto godišnje, ali, s obzirom na postojeću situaciju, pola od toga je odlazilo na snage orijentisane na istočni, a pola za snage orijentisane na zapadni front.

Slika procene, dakle, morala bi biti drukčija da bi se mogao tražiti iznos od 112,7 milijardi dolara za fiskalnu 1977. godinu, što predstavlja 6 posto povećanja u odnosu na prethodnu godinu. To, naravno, pošto se odbije deo inflacije, kao i sredstva namenjena za veće nabavke i istraživanja. I pored »čvrste« kontraargumentacije, Kongres SAD je za narednu godinu izglasao vojni budžet u iznosu od 100,7 milijardi dolara.

B. V.

LITERATURA

- 1 — »Air Force«, maj 1976. godine, s. 33—37.
- 2 — Novi sistem planiranja u Kopnenoj vojsci, potpukovnik David E. Shepherd (Šeferd), »Military Review«, novembra 1969. godine. U tom napisu se na s. 18—22. nešto više govori o ostalim dokumentima — planovima stratejskih ciljeva, razvoju i mogućnostima, ali samo načelno i, pre svega, o njihovoj svrsi.
- 3 — Na osnovu tih procena razrađene su ratne igre. Angažovane su naučno-istraživačke institucije (»trustovi mozgova«), vojne i civilne, a razrađene su i varijante za eventualne ratne sukobe u kojima bi mogle biti angažovane SAD u periodu do 1990. godine. O tome govori i P. Dickson u knjizi »Think Tanks« — uslovno prevedeno »Trustovi mozgova«. Odnosni deo prikazan je u Referativnom biltenu CVNDI krajem 1975. godine.
- 4 — Navodi se primer cene kamiona, koji se prodaje poljoprivrednoj organizaciji za 40.000, državnom preduzeću za 10.000, a na inostranom tržištu za svega 4.000 rubalja.

- 5 — Autor smatra da su u takvom procesu bile moguće znatne greške iz više razloga: neadekvatan je bio prelaz, jer se išlo za tim da se uzme jedno sovjetsko oružje i proceni koliko bi ono koštalo da ga proizvede SAD; zatim se procenjuje odnos dolar — rublja prema sposobnosti američke odnosno sovjetske industrije.
- 5 — Prema autori DIA nije mogla prihvatiti te podatke, jer je u tom periodu SSSR uveo u upotrebu 1500 ili više interkontinentalnih balističkih raketa (ICBM), izgradio više od 50 nuklearnih podmornica — nosača raketa; uveo većinu od 700 lansera raketa zemlja-vazduh, kao i jake snage na frontu prema NR Kini; formirao dvadeset novih divizija i uveo u naoružanje pet-šest novih borbenih aviona.
 Autor smatra da su najsumnjiviji bili oni podaci izneti u proceni CIA koji su se odnosili na strategijske ofanzivne snage. Navodi da su se 1960. godine te snage sastojale od 4 lansera interkontinentalnih balističkih raketa (ICBM), nijedne podmornice nosača raketa, 200 teških bombardera i oko 200 balističkih projektila srednjeg dometa. Sa 1971. godinom SSSR je prevazišao SAD u ICBM, skoro ih dostigao u podmornicama te klase i uveo preko 700 raketa srednjeg dometa. Pored toga, radio je na razvoju četiri nova sistema ICBM, a SAD je trebalo da veruju, kako kaže autor, »da su troškovi za strategijske snage u 1971. godini porasle za svega jednu trećinu procenta u odnosu na 1960. godinu«.
- 7 — William T. Lee (Li), koji je u »Almanahu sovjetskog aerosveta«, izdanje američkog časopisa »Air Force« (mart 1976. godine), objavio napis »Vojna ekonomika u SSSR«.
- 8 — Prema ranijoj proceni obaveštajnog organa komande NATO (Brisl), SSSR je za vojni budžet odvajao 6—8 posto bruto-nacionalnog dohotka, dok sada ceni (izneto u javnosti jula o.g.) da to iznosi 11—13 posto bruto-nacionalnog dohotka. Prema britanskim vojnim procenama, sovjetski vojni budžet iznosi preko 11 posto bruto-nacionalnog dohotka — 50 milijardi rubalja (»što je skoro tri puta više nego što se priznaje«), dok SAD troše 6,7 posto, a V. Britanija 5,7 posto. Francuski izvori navode sledeće procenite sovjetskog vojnog budžeta: 1971. godine — 10,9 posto (17,9 milijardi rubalja); 1975. godine — 8,4 posto (17,4 milijardi rubalja).
- 9 — Autor navodi da je plata vojnih lica izračunata u dolarskoj vrednosti takođe bila tačka o kojoj su postojala suprotna mišljenja. Pre svega, smatra autor, obični vojnici u sovjetskoj armiji su regruti koji veoma malo koštaju. CIA, međutim, preračunava te troškove prema troškovima prema američkim standardima. To bi, na prvi pogled, izgledalo kao da time preuveličava procenu o vojnim izdacima druge strane, što, prema autoru, nije tačno. Između ostalih, kao najjači argumenat protiv takvog »dolarskog upoređivanja«, on navodi da, zbog postojećih uslova, dovođenje jednog čoveka pod uniformu privredu košta daleko više, posebno zbog deficita radne snage u oblasti poljoprivrede.
- 10 — Za svoju argumentaciju autor navodi da bi i nobelovac Saharov, koji je prešao na Zapad, smatrao da je procena od dvadeset posto od bruto-nacionalnog dohotka preniska, jer je 1972. godine, navodno, izjavio da, prema njegovim proračunima, izdaci u vojne svrhe iznose četrdeset posto bruto-nacionalnog dohotka. Na tu brojku su američki obaveštajni stručnjaci, kako tvrdi autor, u to vreme gledali sa izvesnim podsmehom. Ostalo je nejasno da li je Saharov govorio o procentima u odnosu na bruto-nacionalni dohodak ili na budžet.
- 11 — U prevodu je iznet tako reći integralni tekst koji je objavio »Air Force« u broju za maj 1976. godine.
- 12 — Na temu vojnog budžeta SAD argumentaciji Pentagona, a u stvari i proceni CIA, suprotstavlja se član Predstavničkog doma Kongresa SAD Les Aspin, koji je član Komiteta za oružane snage, što je objavio časopis »The Nation Magazine« u broju od 3. aprila 1976. godine.

NEOPHODNO JE USAVRŠAVANJE SAVREMENE RATNE VEŠTINE¹

Brzi razvoj borbenih sredstava (atomska bomba, hidrogenska bomba, interkontinentalni projektili sa nuklearnim bojevim glavama, sateliti-nosači nuklearnih sredstava) nameće i uporedno razvijanje ratne doktrine, načela za vođenje borbenih dejstava i organizaciju oružanih snaga.

Kao što je poznato, nova borbeni sredstva, naročito ona koja su od velikog značaja za vođenje rata, stvaraju pretpostavke za usvajanje nove doktrine, a u skladu sa novim ekonomsko-političkim uslovima, nova doktrina doprinosi usavršavanju načela i načina za vođenje borbenih dejstava, te kao posledica toga dolazi i do odgovarajuće organizacije mehanizma nacionalne odbrane i posebno oružanih snaga.

Ukratko, elementi ratne doktrine, načela za vođenje borbenih dejstava i organizacija oružanih snaga u započetoj dekadi izgledaju ovako:

1. RATNA DOKTRINA

Što se tiče snaga za vođenje rata i cilja za koji se one upotrebljavaju, postoje tri vrste (kategorije) snaga:

a) *Nuklearne snage* — osnovna vatrena snaga za masovno uništavanje, koja je donedavno služila za uzvraćanje — protivudar, a danas služi za nanošenje prvog preventivnog udara;

b) *Klasične snage* — za suprotstavljanje svakoj eventualnosti, i za zajedničko dejstvo sa nuklearnim taktičkim snagama, ako se to naloži, i

¹ Članak general-potpukovnika Ahileas Tagarisa, predsednika Instituta za strategijske studije Grčke armije, objavljen u časopisu *Stratiotiki Epitneoris* br. 4/76. god.

c) *Specijalne snage* — osnovno sredstvo za neregularni rat, odnosno za suprotstavljanje preduzetim dejstvima neregularnog rata prilikom raznih sukoba.

Razvoj navedenih snaga odvijao se postepeno (nuklearne snage 1953. godine, klasične 1961. godine, specijalne 1962. godine) i one su dobile snažan impuls dopunskom ratnom doktrinom *elastičnog protivdejstva*, koji je obrazložio general M. Tejlor. »Elastično protivdejstvo« prilikom realizacije, prema njegovom gledištu, nalaže postojanje:

- raketno-nuklearnih snaga za strategijske zadatke u dubini, sposobnih da nanese ozbiljan udar protivniku, čak i ako on uspe da izvrši prvi udar;

- klasičnih snaga, koje treba da budu savremeno naoružane, brzopokretne i sposobne da vode ograničene ratove;

- strategijski celishodnog savezništva, i

- pravilne upotrebe neophodnih izvora ratnog potencijala.

2. NAČELA BORBENIH DEJSTAVA

Pre više godina, u jednoj našoj studiji, koja je bila objavljena u časopisu »Opštevojni pregled«, mi smo ukazali na usavršavanje načela za vođenje borbenih dejstava i *promene sadržaja rata*, bez obzira što se i do tada čvrsto verovalo u njegovu nepromenljivost. Tada smo predložili da se kao savremena načela prihvate: *savremenija* priprema za rat, *raznovrsna iznenađenja*, vešta upotreba *vremena* i upotreba odgovarajućeg *manevra*. Do tada još uvek nije bilo reči u međunarodnoj vojnoj bibliografiji o novim načelima. Tek početkom decenije 1960—70. godine, uglavnom Amerikanci (i zapadni saveznici u NATO) angažuju se na rešavanju problema savremenog vođenja rata. Naime, problem se sastoji u sledećem: ako je globalni nuklearni rat uzajamno opasan, kako se može postići uništenje protivnika sa najmanjim gubicima za napadača? Rešenje za koje se zalažu Amerikanci za rešavanje ovog problema postiže se primenom određenih načela.

a) *Maksimalno mogući intenzitet u trci u naoružanju*, uglavnom u nuklearno-raketnim i kosmičkim sredstvima, predstavlja sadržaj savremene i potpune *pripreme*. Na taj način se postiže minimalno uzajamno obeshrabrenje, ili, kako se drukčije kaže, *ravnoteža straha*, maksimalno zastrašivanje protivnika što ima za posledicu pregovaranje sa pozicije sile.

b) *Iznenadjenjem* treba da se postigne brzo uništenje ratnog potencijala protivnika, uglavnom njegovih strategijskih snaga i sredstava, uništenje privrede njegove zemlje uopšte i morala naroda. Odgovarajuću analizu o važnosti i neophodnosti iznenađenja izradio je skupštinski odbor za spoljne poslove SAD.

c) Veštoj upotrebi *vremena* rukovodstvo SAD pridaje odlučujući značaj. Stoji se na stanovištu da vreme ima ogroman značaj za blagovremeno obaveštavanje o napadu i udaljavanje borbenih sredstava od ugroženih rejona, naročito strategijskih, da bi se mogla preduzeti protivdejstva, obaveštavanje stanovništva i druge odbrambene mere.

Trostruki značaj vremena ogleda se u sledećem:

— u nuklearnoj i kosmičkoj epohi vreme ima veliki strategijski značaj u pogledu stvaranja mogućnosti i sposobnosti za neposredno protivdejstvo; raspoloživo vreme danas za protivdejstvo nije veće od 15 minuta, dok je u ranijim velikim ratovima ono iznosilo jednu i po do dve godine;

— vreme je bitno u antagonističkom naoružavanju između SAD i SSSR-a i ono nameće blagovremeni izbor pogodnih borbenih sredstava i njihovu izradu u najkraćem vremenu, kako bi se oružane snage mogle pravovremeno osposobiti da ga upotrebe;

— vreme čini ozbiljan pritisak na vojni budžet; ako se borbeni sredstva izrade u dužem vremenskom periodu nego što je prihvatljivo, posledice mogu biti katastrofalne; prema tome, neophodno je pokazati određenu veštinu da se dobije u vremenu; jedno od sredstava koje ide u prilog tome predstavljaju specijalni informativni veštački sateliti za blagovremeno obaveštavanje stanovništva;

d) Najzad, kao četvrto načelo za navedeno rešenje je obezbeđenje sistema sredstava za nanošenje odlučnog udara protivniku na kritičnom mestu. Drugim rečima, radi se o preduzimanju odgovarajućeg *manevra*, za što je neophodno:

— izrada raznih vrsta borbenih sredstava u velikom broju koja su pogodna za izvršenje raznih zadataka (interkontinentalni nuklearni projektili, balistički projektili, podmornice na nuklearni pogon, vasijska raketna nuklearna sredstva, itd.);

— podela takvih sredstava po odgovarajućim prostorijama;

— izbor odgovarajućih ciljeva;

— pravovremena upotreba borbenih sredstava, i

— obezbeđenje osetljivih strana svih tih sredstava.

3. ORGANIZACIJA

Pre izvesnog vremena važila je uglavnom klasična organizacija oružanih snaga, usavršena na odgovarajući način.

Kopnene snage, koje obuhvataju nuklearne, klasične i specijalne snage, podržavane pomorskim snagama — služe za izvršenje raznih zadataka na pojedinim kontinentima. Ove snage rukuju nuklearnim projektilima i kosmičkim nuklearnim sredstvima (kosmičkim sredstvima privremeno rukuje avijacija, sem projektilima kratkog dometa).

Pomorske snage obuhvataju uglavnom podmornice na nuklearni pogon, opremljene nuklearnim projektilima i sredstvima za sadejstvo sa kopnenim snagama, i pomorske Transporte.

Vazduhoplovstvo kao vid oružanih snaga je na izdisaju. Rukovanje projektilima je zadatak površinskih snaga (KoV i RM), koje koriste njihove rezultate. Upotreba aviona koji dejstvuju projektilima je privremenog karaktera i predstavlja prolaznu pojavu do potpune likvidacije ovog vida. Klasične vazduhoplovne snage još uvek se upotrebljavaju u klasičnim lokalnim ratovima (kao onaj u Indokini). Specijalni avioni (naročito helikopteri) imaće uvek odgovarajuću primenu u sklopu kopnenih i pomorskih snaga.

Iako se najnovijim dostignućima ne menja navedena strategijska koncepcija, kao ni načela borbenih dejstava, odnedavno je ipak došlo do promena u organizaciji oružanih snaga, koje su, može se reći, značajne i revolucionarne. Nova organizacija odražava dve osnovne ideje: obezbeđenje *apsolutne borbene spremnosti* i obezbeđenje *centralizovanog komandovanja* oružanim snagama. Obe ove ideje na odgovarajući način idu u prilog faktoru *vreme u ratu*. Na osnovu takve borbene gotovosti, sve mora biti spremno za munjevito i uspešno otpočinjanje i nastavljjanje borbenih dejstava.

Najviše profesionalno vojno rukovodstvo oružanih snaga ne postoji u svim državama, sem malobrojnih izuzetaka, u koje se ubraja i Grčka. Obično, ministar nacionalne odbrane, kao predstavnik vlade, predstavlja političku ličnost, koja sprovodi samo politiku nacionalne odbrane, a nije u stanju da obavlja i dužnosti vrhovnog komandanta. Prema tome, i pored toga što bi bilo neshvatljivo da pojedini rodovi vojske, kao što su pešadija, artiljerija, oklopne jedinice itd. predstavljaju zasebne i samostalne jedinice i da ne učestvuju u odgovarajućem procentu u sastavu taktičkih i operativnih jedinica radi obuke u miru i efikasnijeg dejstva i sadejstva u ratu — ipak takva samostalnost postoji na nivou vidova vojske oružanih snaga, te se na taj

način oni lišavaju navedenih prednosti u izvršavanju zajedničkog zadatka kao što je nacionalna odbrana. Ograničena i povremena saradnja na raznim vežbama nikako ne može da popuni ovu prazninu. Posledice takve tradicionalne logike su sagledane, te je rukovodstvo SAD odustalo od klasične organizacije oružanih snaga i prihvatilo neophodno operativno planiranje jedinica za određene zadatke.

S obzirom na gledišta odgovornih ličnosti za odbranu SAD, svrha organizacije oružanih snaga nameće potrebu brzog i potpunog ostvarivanja zajedničkog cilja, što se može postići jedino centralizovanim komandovanjem sva tri vida oružanih snaga.

Zbog dosadašnje samostalnosti vidova oružanih snaga dolazilo je i do izgradnje zasebnih borbenih sredstava prema vidovima: vazduhoplovstvo je gradilo teške bombardere, interkontinentalne projekte srednjeg dometa, a i specijalna vasijska sredstva; mornarica je gradila uglavnom podmornice na nuklearni pogon; kopnene snage gradile su borbeno sredstvo strategijske i taktičke namene.

Bez obzira koliko su ovi planovi bili sinhronizovani, nisu mogli imati one vrednosti koje može imati jedinstveni plan sva tri vida oružanih snaga.

Na bazi zaključaka iz 1962. godine o poboljšanju strategijskog rukovođenja i studije o novoj organizaciji oružanih snaga, zadaci oružanih snaga SAD su formulisani na svoj način:

1. *Strategijski zadaci* za dejstvo u dubini protivnika, nužni za izvođenje opšteg nuklearnog rata.
2. *Taktički zadaci*, neophodni za preduzimanje i izvođenje raznih taktičkih borbenih dejstava na kopnu, sa opštim nuklearnim dejstvima ili bez njih.
3. *Protivraketni zadaci*, neophodni za zaštitu vlastitog zemljišta iz vazduha.
4. *Zadaci strategijske mobilizacije i koncentracije ratnog potencijala* na bilo kom delu zemlje.
5. *Zadaci za zaštitu unutrašnjosti zemlje i snabdevanje ratne mašinerije* (rezervne snage).

Na bazi navedenih zadataka dolazi do temeljne reorganizacije oružanih snaga:

a) *Formira se strategijska oružana snaga* radi preduzimanja strategijskih napadnih borbenih dejstava u dubini protivnika. Ta oružana snaga je namenjena za vođenje opšteg nuklearnog rata i sačinjavaju je ova strategijska borbeno sredstva:

- jedinice interkontinentalnih balističkih nuklearnih projektila;
- podmornice na nuklearni pogon opremljene nuklearnim projektilima;
- teški bombarderi, koji će vremenom biti zamenjeni nuklearnim projektilima, i
- kosmički nuklearni projektili.

b) Formira se *taktička oružana snaga* za izvođenje raznih taktičkih borbenih dejstava na površini zemlje. Ova snaga obuhvata ove taktičke jedinice i borbeno dejstvo:

- kopnene borbene jedinice;
- jedinice projektila;
- borbene pomorske jedinice (bez podmornica opremljenih projektilima koje upotrebljava strategijska oružana snaga).

Ova oružana snaga namenjena je za izvođenje ograničenih ratova sa upotrebom taktičkih nuklearnih oružja ili bez njih, bez vođenja opšteg nuklearnog rata ili da učestvuje u opštem nuklearnom ratu.

c) Formira se *protivraketna oružana snaga* za uspešnu zaštitu vlastitog zemljišta od svakog napada iz vazduha ili iz kosmosa, bilo da se on preduzima projektilima, bilo da takav napad izvodi acijacija, ili da se ostvaruje kosmičkim borbenim sredstvima. Iz ovoga proizilazi da je zadatak ove snage da neutrališe dejstva strategijske oružane snage neprijatelja. Protivraketna oružana snaga treba da obuhvati sisteme i mreže protivraketnih sredstava (jedinice protivraketnih sredstava, radarske mreže, pasivnu zaštitu, veštačke satelite za dejstvo protiv raketa i satelita protivnika).

d) Formira se *oružana snaga za pokretanje ratnog potencijala*, koja ima zadatak da preduzima pokretanje i koncentraciju ratnog potencijala radi ostvarenja strategijskih manevara širih razmera. Ona treba da obuhvata snage i sredstva za strategijsko prevoženje jedinica i transport materijala uopšte vazдушnim putem i morem, a uz pomoć svih neophodnih vazduhoplovnih i pomorskih transportnih sredstava, i sredstava za njihovo praćenje. Ratni potencijal koji se pokreće treba da se prenosi i prikuplja u pojedinim delovima zemlje radi ostvarenja značajnih manevara operativne strategije i vođenja taktičkih borbenih dejstava u pogodno vreme.

e) Formira se *oružana snaga za unutrašnjost zemlje*, koja treba da služi za zaštitu vlastitih teritorija u unutrašnjosti. U njen sastav ulaze i neophodne zalihe rezervnog potencijala. Ova oružana snaga ima dopunski značaj u odnosu na protivraketnu oružanu snagu.

Pet vrsta navedenih oružanih snaga biće, prema potrebi, sastavljene na odgovarajući način od postojećih snaga kopnene vojske, mornarice, vazduhoplovstva i protivraketnih i kosmičkih jedinica.

Kada je reč o organizaciji oružanih snaga malih država, primećuje se ista organizacija, s tim da oružana snaga izneta pod a) nije tako velika (i ona predstavlja dopunu takvoj snazi velikih država), dok preostale snage, naročito snage pod b), ostaju iste (ukoliko postoji pod b, uključuje se i taktička avijacija).

Svih pet vrsta oružanih snaga, od kojih svaka ima svoga komandanta, radi organizovanja sadejstva i rukovođenja u ratu, nalazi se pod komandom vlade koja je odgovorna za ratnu strategiju, a kojoj u radu pomaže mešoviti štab na čijem se čelu nalazi general-potpukovnik. Štab je sastavljen od operativnih oficira svih sastavnih delova oružanih snaga i odgovarajućih kadrova glavnih političkih ministarstava.

Radi operativnosti u radu i organizacije oružanih snaga celokupni ratni mehanizam (koji će biti predstavljen u potpunosti od celokupne državne mašinerije) biće sastavljen od pet neophodnih operativnih organizama (koji se oslanjaju na većinu baze organizovanih u slobodnom svetu), od kojih dva (C i E) imaju zadatak da efikasno štite unutrašnjost zemlje (u kojoj se nalaze smešteni izvori ratnog potencijala); prvi (pod A) se angažuje za dejstvo po unutrašnjosti neprijatelja i po njegovom ratnom potencijalu; drugi (pod B) služi za borbu sa snagama KoV-a protivnika radi njihovog uništavanja i stvaranja uslova za prodor na teritoriju neprijatelja i iskorišćavanja rezultata strategijske oružane snage (A), koja treba da uspostavi efikasnu kontrolu u toj zemlji; poslednji ratni organizam (pod D) imaće zadatak da obezbeđuje obimno snabdevanje taktičkih borbenih snaga da bi one mogle efikasno da dejstvuju po neprijatelju u određenom vremenu i prostoru.

Na taj način strategijska oružana snaga snažnom vatrom uspeće da izvrši odgovarajući udar po neprijatelju, a taktička oružana snaga i oružana snaga za pokretanje ratnog potencijala izvršiće veoma važan manevar i, najzad, preostale oružane snage predstavljaju bazu odakle će polaziti druge snage za izvođenje borbenih dejstava. Takve baze će služiti i za snabdevanje ratne mašinerije, te, stoga, njihova zaštita postaje vrlo važna za uspešan ishod rata.

P. M.

OKTOBARSKI RAT — KRAJ MUNJEVITOG RATA

Pod ovim naslovom Džefri Rekord*, autor više zapaženih vojnih studija i članaka, razvija dosta smelu tezu, od koje se ograđuje čak i Institut Brukings, u kome on radi kao naučni istraživač. Bez mnogo dokazivanja, on polazi od tvrdnje da je munjeviti rat »pao kao najveća žrtva« u 4. arapsko-izraelskom ratu oktobra 1973. godine i da se najvažnija pouka ovog rata sastoji u konačnoj prevazi odbrane nad napadom u domenu taktike i operatike. Ovu pouku Rekord izvlači iz neuspeha početnih izraelskih protivnapada na Sinaju i uništenja jakih sirijskih snaga koje su napdale na Golanskim visovima.

Prednost odbrambenih dejstava nad napadnim dejstvima, prema mišljenju autora, zasniva se na velikom povećanju vatrene moći na račun pokretljivosti i zaštite, do kojeg je došlo poslednjih godina. Ovaj proces se može, u znatnoj mери, pripisati masovnom uvođenju relativno jeftinih, jednostavnih i veoma preciznih oruđa za borbu protiv oklopnih sredstava i aviona.

Za tim autor daje kratak osvrt na istorijat munjevitog rata iznoseći da njegovo doba počinje 1918. g., kada je tenk povratio taktičku pokretljivost ratu, u kome su dotle napredovanje od nekoliko stotina metara slavljena kao pobjede. Mu-

njeviti rat postiže svoj vrhunac u nemačkoj operaciji prema La Manšu 1940. godine. Njegova suština je bila u korišćenju pokretljivosti i udarne moći tenka radi probijanja protivničke odbrane, koja se, sve do kurske bitke, karakterisala nedovoljnom dubinom, rastresitošću i nedostatkom pogodnih oruđa za masovno uništavanje tenkova.

Međutim, uloga tenka kao odlučujućeg sredstva u kopnenom boju — na kome se zasnivala prednost napada nad odbranom — postepeno se smanjivala pred upornom odbranom koja je, zbog kombinacije duboko ešeloniranih položaja sa koncentričnom vatrom bila u stanju da apsorbira i razbije napade oklopnih snaga. Takvu odbranu primenili su Sovjeti kod Kurska, Nemci u istočnoj Prusiji i donekle Anglo-Amerikanci u Ardenima. Pred kraj drugog svetskog rata oklopne jedinice nisu više mogle da dejstvuju samostalno, bez motopešadije i artiljerije. Ova dva roda »podrške« su u sve većoj mери korišćena za »raščišćavanje puta« tenkovima. Tako izmenjene uloge ukazivale su na opadanje superiornosti napadnih dejstava.

Zato se ustrajnost na munjevitom ratu na Bliskom istoku u posleratnom periodu može smatrati anahronizmom. Izgleda da Izraelci

* Jeffrey Record, *The October War Burying the Blitzkrieg*, *Military Review*, april 1976.

nisu uvideli sve veća ograničenja oklopnih jedinica, te su se u oktobarskom ratu držali doktrine munjevitog rata u njenom neizmenjenom obliku. Njihovo poverenje u tenk, kao sredstvo za obezbeđenje trajne dominacije ofanzivnih dejstava, zasnivalo se, bez sumnje, na uspesima u ratovima 1956. i 1967. g. Nesposobnost Izraelaca da sagledaju posledice revolucionarnih promena u domenu vatrene moći — koju je simbolisala masovna pojava precizno vođenih oruđa — bila je očigledna po njihovom stalnom izdvajanju velikih suma za oklopne jedinice na račun mehanizovane pešadije i artiljerije i odbijanju američke ponude PTR »TOW« uoči oktobarskog rata.

Ni arapske vojne doktrine i OS, oslanjajući se na sovjetske uzore, nisu bile ništa manje nadahnute munjevitim ratom kao sredstvom za postizanje brze, odlučujuće pobe.

U stvari, jedna od najneobičnijih pojava u savremenoj vojnoj teoriji je visoki stepen oslanjanja strukture i doktrine sovjetskih OS na načela borbenih dejstava koja ne samo što su dokazano prevaziđena, već su i svoj prvi veliki poraz doživela pre tridesetak godina upravo u SSSR-u. Zato autor smatra da su pouke oktobarskog rata mnogo važnije za SSSR nego za NATO, čija strategija, uravnoteženija struktura OS i tehnološka prednost u precizno vođenim oruđima su bolje prilagođene verovatnim karakteristikama budućeg rata u Evropi.

Kakve su pouke oktobarskog rata, odnosno kakve su posledice ponovo uspostavljenog primata odbrambenih dejstava u domenu taktike i operatike?

— U napadnim dejstvima primat odbrane na taktičkom nivou znači veće oslanjanje na strategij-

ski manevar po spoljnim pravcima s ciljem da se branilac prisili da napusti pripremljene položaje i pređe u taktičke napade. Uspešnu primenu ovakve kombinacije strategijske ofanzive i taktičke odbrane autor potkrepljuje sa više istorijskih primera, počev od druge polovine 19. veka kada su se pojavile savremenije puške i mitraljezi, koji su izazvali sličan učinak na bojištu kao današnja precizno vođena oruđa.

— Primat taktičke odbrane će se značajno odraziti i na karakter budućeg rata. U situacijama kada ne postoji mogućnost manevra po spoljnim pravcima ili kada se ona ne koristi, borbena dejstva će se brzo degenerisati u neodlučne sudare sa visokim gubicima, sličnim onima koje su obe strane pretrpele u oktobarskom ratu. Veliki ljudski i materijalni gubici, s druge strane, navode na zaključak da će buduću ratovi biti mnogo kratkotrajniji. Pobjeda, ukoliko je uopšte bude, u manjoj će meri zavisiti od sposobnosti nanošenja gubitaka (funkcije vatrene moći), nego od sposobnosti podnošenja gubitaka (funkcije mase).

S tim u vezi autor kritikuje težnju zapadnih zemalja ka postizanju tehnološke superiornosti na račun smanjivanja brojnog stanja OS. Rezultat proizvodnje sve složenijih i skupljih — pa zato i sve malobrojnijih — aviona, brodova i oklopnih borbenih vozila su oružane snage koje su, mada odlično opremljene, suviše malobrojne da bi preživle verovatne stope uništenja. Ovakvo predviđanje slike budućeg rata se, međutim, ne odnosi na konflikte u kojima se primenjuje strategija posrednog nastupanja. Međutim, barem u centralnoj Evropi su mogućnosti velikih manevra po spoljnim pravcima znatno ograničene geografskim sklopom

zemljišta, nedostatkom bočnih prostora i rasporedom protivničkih snaga.

— U pogledu organizacijsko-formacijske strukture, ponovna supremacija taktičke odbrane, tvrdi autor, izričito ukazuje na opadanje značaja oklopnih snaga i taktičke avijacije u dejstvima na kopnu. Na bojištu, kojim sve više dominiraju precizno vođena oružja, čak i kratkotrajno otkrivanje (tenkova i aviona) povlači visoki rizik trenutnog uništenja. Činjenica da precizno vođena oružja smanjuju

mogućnosti preživljavanja oklopnih sredstava i aviona, dok istovremeno povećavaju žilavost rastresito raspoređene pešadije sa artiljerijskom podrškom, je nesporna. Zato se posleratna tendencija zatvaranja vojnika u sve veća i nezgrapnija borbeno vozila mora jednom suočiti sa realnošću ogromne nove moći koju je pešadija dobila pojavom oružja čija je verovatnoća postizanja direktnog pogotka tenka, oklopnog transportera ili aviona veća od 50%.

S. B.